

ונעלם, על העלם שבועה הוא חייב, ואינו חייב על העלם חפץ. אמר מר: האדם בשבועה - פרט לאנוס. היכי דמי? כדרב כהנא ורב אסי כי הוה קיימי מקמי דרב, מר אמר: שבועתא דהכי אמר רב, ומר אמר: שבועתא דהכי אמר רב. כי אתו לקמיה דרב, אמר כחד מינייהו. אמר ליה אידך: ואנא בשיקרא אשתבעי? אמר ליה: לבך אנסך.

ז. שבת דף סח עמוד ב

כלל גדול אמרו בשבת: כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא אחת, כיצד? תינוק שנשבה לבין הנכרים, וגר שנתגייר בין הנכרים ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא חטאת אחת.

ח. חידושי הרשב"א | מסכת שבת דף סט עמוד א

הכל מודים בשבועת ביטוי שאינו חייב עד שישגוג בלאו שבה. פירש רש"י ז"ל דאם נשבע שלא אוכל ואכל אינו חייב עליו אלא אם כן שכח שבועתו כשאכל דהשתא שגג בלאו שבה, והזיקו לרש"י ז"ל לפרש כן לפי שהוא ז"ל סבור שאילו שגג לגמרי בלאו שאינו יודע שיש בו איסור לאו לא מחייב קרבן, דהאדם בשבועה פרט לאנוס קרינן ביה, דכיון דלא ידע ליה כלל לאנוס הוא וכמו שכתב הוא ז"ל בפירוש בסמוך (ד"ה אבל), וגם הרמב"ם ז"ל כן הוא סבור וכמו שכתב בפ"א מהלכות שבועות (הי"ג), וכן יראה לכאורה מהא דתניא בסמוך איזהו שבועת ביטוי לשעבר אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן אם לאו, ולא אוקמה באוקמתא רויחא וכגון אומר מותר ששגג בלאו ממש שבה, ואינו מחוור דלא ממעטינן מהאדם בשבועה פרט לאנוס אלא אכל ושכח ונשבע שלא אכל, וכעובדא דתלמידי דרב (שבועות כ"ו א') דמר אמר שבועה הכי אמר רב ומר אמר שבועה הכי אמר רב דסבור שקיים שבועתו אלא שלבו אנוס וכדאמר ליה רב את לבך אנסך, אבל טועה באיסור דסבור מותר זה אינו אנוס אפילו בשבועה אלא חייב כמו שהוא חייב בכל שאר איסורין שבתורה, כדתניא לעיל גבי תינוק שנשבה בין הגוים וחייב על הדם אחת ועל החלב אחת ועל עבודה זרה אחת, וכן כשהיתה עיקרה של שבת שכוחה ממנו, וכל שכן אם הכיר ולבסוף שכח שהוא חייב לכולי עלמא, וכן כתב רבינו שמואל ז"ל, והיה דלקמן אינה ראייה כדכתבין לקמן, אלא הכי פירושה עד שישגוג בלאו שבה שסבור שלא הזהירה התורה על שבועת בטוי ואומר מותר.

ט. חידושי הרמב"ן | מסכת שבועות דף ל עמוד א

ובתוספתא תניא ואי זו היא שגגת העדות שפטור לא היה יודע לו עדות או שהיה יודע ונעלם ממנו בשעה שנשבע פטור שנאמר ונשבע על שקר, וצריכה לפניו אם לא היה יודע לו עדות אין זו שגגה שאין כאן שבועת שקר, ונראה שכך פירושה שבשעה שנשבע לא היה יודע שראה לו עדות מעולם, או שהיה יודע שראה אבל אינו זכור היאך היה מעשה אם הלוהו או נתן לו או בשאר ספיקות, פטור שנאמר ונשבע על שקר וזה אינו יודע בודאי שהוא נשבע לשקר. ובירושלמי אמרו סבור הייתי שאין זו שבועה מותרת, ואף על פי שבכל התורה אומר מותר שוגג מיקרי, הכא שאני כיון דבדבור פיו הוא עובר ובשעה שהאיסור חל עליו הוא אומר מותר אנוס הוא כדרב כהנא ורב אסי.

א. תוספות | מסכת שבועות דף לא עמוד ב

ואין חייבין על שגגתה גרידתא - פי בקונטרס בריש פירקין ששכחו העדות ואם תאמר תיפוק ליה דבקושטא קמשתבעי וי"ל כגון דאמרי שבועה שלא ידענו או לא ראינו לך שום עדות וא"ת אכתי מה שייך הא לדרב כהנא ורב אסי דלמא הכא היינו טעמא לפי שאינן ראויים להעיד והוה להו כקרובים או פסולים וי"ל דלא דמי דאינהו נפקי מוהוא עד כדפירש בקונטרס בריש פרקא דמשמע והוא ראוי להעיד אבל הכא קרינן בהו והוא עד דראוין להעיד אם היו זוכרין ועוד יש לומר שגגתה גרידתא שסבורים שמותרים לגמרי לישבע לשקר.

ב. שבועות דף כו עמוד א

בעא מיניה רבא מרב נחמן: איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר? אי דידע, מזיד הוא! אי דלא ידע, אנוס הוא! א"ל, באומר: יודע אני ששבועה זו אסורה, אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן או לאו. כמאן? כמונבז, דאמר: שגגת קרבן שמה שגגה! אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דמונבז - אלא בכל התורה כולה דלאו חידוש הוא, אבל הכא דחידוש הוא, דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן, דילפינן מע"ז, והכא מייתי, אפילו רבנן מודו.

ג. רש"י | מסכת שבת דף סט עמוד ב

איזהו שבועת ביטוי לשעבר - בשלמא להבא כגון שלא אוכל - משכחת לה, כגון שנתעלמה השבועה ואכל, אלא לשעבר כגון שאכלתי והוא לא אכל - אין כאן שוגג, דאי כסבור שאכל בשעה שנשבע - אינו חייב קרבן, דתניא בשבועות (פרק שלישי, כו, א): האדם בשבועה - פרט לאנוס, כלומר: האדם בשבועה - שהיא אדם בשעת שבועה, שתהא דעתו עליו בשעת שבועה, ופרשינן לה התם לאפוקי כי האי גוונא, ומהשתא לא משכחת שגגה אלא בקרבן. אמר יודע אני שאני נשבע לשקר - ונזהרתי על כך. אבל איני יודע כו' - דאי בנתעלמה ממנו אזהרת שבועה - אין לך אנוס בשעת שבועה כזה.

ד. רמב"ם | הלכות שבועות פרק א

[הלכה יג] כיצד שגגת שבועת העדות, כגון שנעלם ממנו שחייבין עליה קרבן וידע ששבועה זו אסורה ושהיא שקר, וזדונה שידע שחייבין עליה קרבן, אבל אם לא ידע שהיא אסורה או ששכחו העדות ונשבעו ואח"כ נודע להם שהן יודעין לו עדות ונשבעו על שקר הרי אלו אנוסין ופטורין אף מן הקרבן.

ה. סנהדרין דף סב עמוד א

האי שגגת עבודה זרה היכי דמי? אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו - הרי לבו לשמים, אלא דחזא אנדרטא וסגיד ליה, אי קבליה עליה - מזיד הוא, אי לא קבליה עליה - לא כלום הוא, אלא מאהבה ומיראה. הניחא לאביי דאמר חייב, אלא לרבא דאמר פטור, מאי איכא למימר? אלא באומר מותר.

ו. שבועות דף כו עמוד א

ת"ר: האדם בשבועה - פרט לאנוס, ונעלם - פרט למזיד, ממנו - שנתעלמה ממנו שבועה, יכול שנתעלמה ממנו חפץ? ת"ל: בשבועה

י. בית הבחירה (מאירי) | מסכת שבועות דף ל עמוד א

וחייבין על זדון שבועה והוא שהם ידעו לו עדות ויודעים שלשקר הם נשבעי וכן יודעים באיסור השבועה ובחייב קרבן הבא עליה ושגגתה עם זדון העדות הוא שידע בשקריות ובאיסור השבועה אבל אין יודעין שחייב קרבן עליה אבל אין חייבין על שגגתה ר"ל שגגת הכל כגון שלא ידע באיסור השבועה אף על פי שידוע בשקריות ואין צריך לומר אם שכח העדות שכל אלו אנוסים הם ואין שבועת אונס מחייבת קרבן כמו שביארנו כ"ו א' וכן הלכה ומה הם חייבין על זדונה הן זדון שבועה לגמרי הן שגגתה עם זדון העדות קרבן עולה ויורד המפורש בה בפרשת ויקרא וכן הלכה ושמה תאמר מה נשתנה שוגג של שבועה משוגג של שאר איסורין שבשאר איסורין כל ששגג בשכחת גוף הענין חייב קרבן כגון ששכח שהוא שבת ועשה מלאכה טעם הדבר מפני ששאר איסורין במעשה הוא מתחייב ושבועה בדבורו הוא מתחייב והואיל ועלה בלבו שכך היה אנוס הוא :

יא. הוריות דף ח עמוד ב

מתני'. אין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים ועל טומאת מקדש וקדשיו ; והנשיא כיוצא בהם, דברי רבי יוסי הגלילי ; ר"ע אומר : הנשיא חייב בכלן חוץ משמיעת הקול, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, [לא מעיד ולא מעידין אותו].

יב. בבא קמא דף מ עמוד ב

שור האצטדין אינו חייב מיתה [וכו']. איבעיא להו : מהו לגבי מזבח? רב אמר : כשר, ושמואל אמר : פסול. רב אמר כשר, אנוס הוא ; ושמואל אמר פסול, הרי נעבד בו עבירה. מיתיבי : מן הבהמה - להוציא את הרובע ואת הנרבע, מן הבקר - להוציא את הנעבד, מן הצאן - להוציא את המוקצה, ומן הצאן - להוציא את הנוגח ; אמר רבי שמעון : אם נאמר רובע, למה נאמר נוגח? ואם נאמר נוגח, למה נאמר רובע? מפני שיש ברובע שאין בנוגח, ויש בנוגח שאין ברובע, רובע - עשה בו אונס כרצון, נוגח - לא עשה בו אונס כרצון, נוגח - משלם כופר, רובע - אינו משלם את הכופר, לפיכך הוצרך לומר רובע והוצרך לומר נוגח ; קתני מיתה : רובע - עשה בו אונס כרצון, נוגח - לא עשה בו אונס כרצון, למאי הלכתא? לאו לקרבן! לא, לקטלא וכו' תניא כוותיה דרב : שור האצטדין אינו חייב מיתה, וכשר לגבי מזבח, מפני שהוא כמעושהו.

רש"י

נוגח לא עשה בו אונס כרצון - דכתיב כי יגח ולא שיגחיהו.

יג. רמב"ם | הלכות שבועות פרק ה

[הלכה א] מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים והוא לא זרק, או שלא זרק והוא זרק, הרי זה חייב בשבועת בטוי, ואף על פי שאינו בלהבא שהרי אינו יכול להשבע שיזרוק ושלא יזרוק איש פלוני, וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך או לא יעשו אפילו היו בניו או אשתו אינו חייב בשבועת בטוי, שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל, ומכין אותו מכת מרדות שהרי אין בידו לקיים שבועה זו ונמצא גורם לשבועת שוא.

יד. רדב"ז | הלכות שבועות פרק ה, הלכה א

אפילו היו בניו ואשתו וכו'. קשיא לי וכי אינו יכול לכופר את בניו הקטנים או לסגור עליהם את הדלת שלא יזרקו צרור לים ואמאי אינו חייב משום שבועת בטוי כיון שיכול למנוע אותם ולא מנע דומיא דאוכל ולא אכל. וניחא לי דבשלמא אם היה נשבע שאמנע את בני שלא יזרוק צרור לים והיה יכול למנוע ולא מנעו דין הוא שיהיה חייב אבל

אם נשבע שלא יזרוק והוא זרק אף על פי שהיה יכול למנועו פטור דלאו מידי קא עביד. א"נ כיון דליתיה ביזרוק שהרי אין בידו לכופו שיזרוק שאפילו יאנוס אותו עד שיזרוק הוא הזורק ולא הבן וכיון דליתיה ביזרוק ליתיה בלא יזרוק וזהו שכתב ז"ל שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל. ותו כיון דליתיה בלא יזרקו אחרים ליתיה בלא יזרוק בני. ע"ל דעיקר קושיין ליתא כיון שהוא מונע את הבן שלא יזרוק נמצא הוא הגורם שלא יזרוק והבן חפץ לזרוק והוא לא נשבע אלא שלא יזרוק הבן מדעתו ואם נשבע שאמנע את בני שלא יזרוק צרור לים והיה בידו למנועו ולא מנעו חייב משום שבועת בטוי :

טו. עבודה זרה דף נד עמוד א

תנא : נעבד - שלו אסור, ושל חבירו מותר. ורמינהי : איזהו נעבד? כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד, בין באונס ובין ברצון ; האי אונס היכי דמי? לאו כגון דאנס בהמת חבירו והשתחוה לה! אמר רמי בר חמא : לא, כגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמתו ידיה. מתקיף לה רבי זירא : אונס רחמנא פטריה, דכתיב : ולנערה לא תעשה דבר.

טז. חולין דף קיד עמוד ב

אמר רב אשי : מנין לבשר בחלב שאסור באכילה - שנאמר לא תאכל כל תועבה - כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל, ואין לי אלא באכילה, בהנאה מנין? כדברי אבהו, דאמר ר' אבהו א"ר אלעזר : כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו - אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבלה - לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה.

יז. רמב"ם | הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק טו

[הלכה א] ששה דברים מונעין נשיאת כפים : הלשון, והמומין, והעבירה, והשנים, והיין, וטומאת הידים, הלשון כיצד העלגים שאין מוציאין את האותיות כתיקונן כגון שקורין לאלפ"ן עיני"ן ולעיני"ן אלפ"ן או לשבולת סבולת וכיוצא בהן אין נושאים את כפיהן, וכך כבדי פה וכבדי לשון שאין דבריהם נכרים לכל אין נושאים את כפיהן.

[הלכה ג] העבירה כיצד כהן שהרג את הנפש אף על פי שעשה תשובה לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו וכתוב ובפרשכם כפיכם וגו', וכהן שעבד כוכבים בין באונס בין בשגגה אף על פי שעשה תשובה אינו נושא את כפיו לעולם שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות וגו', וברכה כעבודה היא שנאמר לשרתו ולברך בשמו, וכן כהן שהמיר לעכו"ם ג אף על פי שחזר בו אינו נושא את כפיו לעולם, ושאר העבירות אין מונעין.

יח. רש"י | מסכת שבת דף צג עמוד א

יחיד שעשה בהוראת בית דין - הורו בית דין שחלב מותר, והלך היחיד ועשה על פיהם, דאנוס הוא, ור' שמעון לטעמיה, דאמר בהוריות : יחיד שעשה בהוראת בית דין - חייב.

יט. תוספות | מסכת גיטין דף לה עמוד א

לא היו ימים מועטים - וא"ת ומאי טעמא אינש הא אמרינן בפ"ג דשבועות (דף כו.) האדם בשבועה פרט לאנוס כדבר כהנא ורב אסי דמר משתבע הכי אמר רב ומר משתבע הכי אמר רב וכי אתו לקמיה דרב ואמר כחד מייניהו אמר ליה אידך ואנא בשקרא אישתבעי ואמר ליה את לבך אנסך וליכא למימר דלא ממעט קרא התם אלא למפטר מקרבן אבל עונש איכא כדאשכחן בפ"ב דנדרים (דף יז.) גבי נשבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד למיפטריה מקרבן וחד למיפטריה

דאית בה לאו ועשה דשגג בלאו שבה וידע לה בעשה, אבל גבי שבועה דלית בה שום עשה, [כל] ששוגג בלאו שבה אומר מותר הוא, ואף על פי שהוא סבור שיש בה עשה סברא בטעות הוא ולא חשיבה ידיעה כלל, ולהכי לא מצי לאוקומה אלא בידע לה בלאו ושגג בקרבן, אבל אביי היה סובר דאין זה [אומר] מותר כיון שהוא סבור דאיסורה בעשה

מלאו [והכא דליכא אלא חד קרא למיפטריה מקרבן] אבל עונש דשבועת שוא איכא דהא לבך אנסך משמע ולא נשבעת לשקר ועוד דבפ"ג דנדרים (דף כה:): מיייתי דרב כהנא ורב אסי אשבועות שגגות דתניא בגמרא כשם שנדרי שגגות מותרות כך שבועות שגגות מותרות ומפ' שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דמשמע דמותרות ואפי' עונש ליכא ולא דמי לנשבע לבטל את המצוה דאיכא עונש שבועת שוא דהתם מיבעי לן ב' קראי אחד למיפטר שוגג מקרבן ואחד למיפטר מזיד ממלקות וכשפטר שוגג לגמרי פטרו מעונש ומקרבן וה"ה גבי האדם בשבועה פרט לאנוס דפטור לגמרי וי"ל דהכא גבי פקדון הוה לה להזהר יותר לשמרו היטב והוה לה לאסוקי אדעתא שתבא לידי שבועה.

כ. חידושי הריטב"א | מסכת שבועות דף כו עמוד א

ושמעין מהאי עובדא דרב כהנא ורב אסי דהא דדרשינן האדם בשבועה פרט לאנוס לא לפוטרו מקרבן בלבד כאידך מיעוטי דדרשינן מן הכתוב הזה, אלא אף למשרייה לגמרי וליכא עליה שום עונש כלל, דאי לא היכי שתיק להו רב ולא מיחה בהם, דהא מלישנא דעובדא מוכח דהא רב כהנא ורב אסי זמנין טובא הוה להו הכי מדקאמרינן מר משתבע ומר משתבע, ואמרינן נמי כי הוה אתו לקמיה דרב אמר להו, ואם לא אירע זה אלא פעם אחת הו"ל לתלמודא למימר מר אשתבע ומר אשתבע אתו לקמיה דרב אמר להו, וזו נראית לי ראייה ברורה, וכן נראה, ומשום הא דהוה הלכה למעשה נקטיה תלמודא כדכתיבנא לעיל, וכן נראה מההיא דנדרים (כ"ה ב') [דאמרינן] כך שבועות שגגות מותרות, דמשמע מותרות לגמרי, ואף על גב דשאינן נשבעין לבטל את המצות איצטריכו תרי קראי חד למעוטי מקרבן וחד למעוטי ממלקות (נדרים י"ז א'), שאני הכא דסברא הוא דכיון דמחמת אונס מיפטר דמיפטר לגמרי, כנ"ל, וכן דעת רבותינו ז"ל, וההוא עובדא דבפרק השולח (גיטין ל"ה א') באותה אלמנה שהפקידו אצלה דינר ונתנתו בכד של קמח ואפאתו ונתנתו לעני ונשבעה יהנה סם המות באחד מבניה אם נהנית מדינרו כלום, ואמרינן התם דאינעשה, כבר פירשה בתוספות דשאני התם שגרמה לנפשה אונס, דכיון דפקדון הוה הוה לה לאותיביה בדוכתא דתהוי דכירא נמי, והו"ל נמי לאסוקי אדעתא שמא נהנית ממנו שלא לדעת.

כא. חידושי הריטב"א | מסכת שבועות דף כו עמוד ב

ומיהו הא ודאי קשיא טובא מאי קשיא ליה לרבא לוקמה (ב) [ל]שגגת שבועת ביטוי בשוגג בלאו שבה וכדאביי ואתיא ליה שפיר ואפילו [לרבנן], דהא ודאי מלישנא דבעיא דרבא [משמע] דלא הוה משכחת שום אנפא לאוקמיה ביה שגגת שבועת ביטוי לשעבר, וכן מאי דאהדר ליה רב נחמן קשיא, היכי קאמר אבל [הכא] חידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן זדון לאו דמיייתי קרבן והכא מיייתי, נימא ליה כדאמרן בעלמא דמשום דחדית ביה רחמנא חדא חידושא לית לן לאוסופי ולחדותי בה מלתא אחריתי ואין לך בו אלא מקום חידושו בלבד, וכי תימא דאי אמרינן הכי לא אשכחן שגגת שבועת ביטוי לשעבר, הא אשכחן בשוגג בלאו שבה וכדאביי.

וי"ל דכל הני קושיי מתפרשי ממאי דכתב רש"י ז"ל בפרק כלל גדול, דאע"פ שאומר מותר בעלמא שוגג הוא וחייב קרבן כדאיתא התם, לגבי שבועת ביטוי אומר מותר אנוס הוא ופטור, דהא בכלל מאי דאמר קרא האדם בשבועה פרט לאנוס, אלא דההיא דאמרינן לעיל בדרב כהנא ורב אסי הוה שגגת מעשה, והא שגגת הוראה, וכי היכי דמעית רחמנא חדא מעיט אידך, והיינו ד[לא] איצטריך תלמודא לפרושי האי הפרישא דאיכא בין שבועת ביטוי לשאר מילי דעלמא, משום דהא פשיטא ומקרא דהאדם בשבועה נפקא, ומעתה היינו טעמא דלא מוקמי לה רבא ור"נ בשגג בלאו שבה, דכי אמרינן דשגגת לאו [שמה] שגגה ה"מ במלתא